

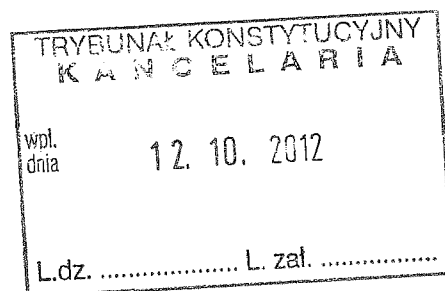

Rzeczpospolita Polska
PROKURATOR GENERALNY

Warszawa, dnia 12 października 2012 r.

PG VIII TK 96/12

K 34/12

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

W związku z wnioskiem Rzecznika Praw Obywatelskich „o stwierdzenie niezgodności:

Art. 426 § 1 i 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 ze zm.) w brzmieniu nadanym przez art. 1 ustawy z dnia 20 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 48, poz. 246) - w zakresie w jakim nie daje podstaw do zaskarżenia orzeczenia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd odwoławczy - z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 oraz w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”

- na podstawie art. 33 w związku z art. 27 pkt 5 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zm.)

przedstawiam następujące stanowisko:

przepisy art. 426 § 1 i 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 ze zm.) w brzmieniu nadanym przez ustawę z dnia 20 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 48, poz. 246), w zakresie, w jakim nie dają podstaw do zaskarżenia postanowienia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd odwoławczy, są niezgodne z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 oraz w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

UZASADNIENIE

Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej również: Wnioskodawca, RPO lub Rzecznik) wniósł do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności przepisów art. 426 § 1 i 2 k.p.k., w brzmieniu nadanym przez ustawę z dnia 20 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 48, poz. 246) [dalej: ustawa zmieniająca], w zakresie, w jakim nie dają podstaw do zaskarżenia postanowienia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd odwoławczy, z powołanymi w *petitum* wniosku wzorcami konstytucyjnej kontroli.

Rzecznik stwierdził, że „istota przedstawionego zagadnienia dotyczącego konstytucyjności art. 426 K.p.k., w zakresie, w jakim przepis ten nie daje podstaw do zaskarżenia orzeczenia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd odwoławczy, jest w mojej ocenie analogiczna do kwestii zgodności z Konstytucją art. 394¹ § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.), co do której orzekał Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 9 lutego 2010 r. (sygn. SK 10/09, publ. OTK-A Nr 2, poz. 10 z 2010 r.; por. również wyrok TK z dnia 27 marca 2007 r., sygn. akt SK 3/05, publ. OTK-A Nr 3, poz. 32 z 2007 r.)”, w którym Trybunał „uznał art. 394¹ § 2 K.p.c. - w zakresie, w

jakim (w brzmieniu obowiązującym do dnia 21 maja 2009 r.) nie dawał podstaw do zaskarżenia postanowienia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji - za niezgodny z art. 78 w zw. z art. 176 ust. 1 w zw. z art. 45 ust. 1 oraz w zw. z art. 32 Konstytucji” i wskazał, że „[z]aprezentowana w w/w wyroku argumentacja Trybunału Konstytucyjnego, mimo, iż dotyczyła procedury cywilnej, w moim przekonaniu, znajduje pełne zastosowanie w niniejszej sprawie”, podkreślając, że „obecnie w postępowaniu cywilnym istnieje możliwość zaskarżania orzeczeń o kosztach, w przedmiocie których orzekł po raz pierwszy sąd odwoławczy i powołując się na dotychczasową linię orzeczniczą Trybunału Konstytucyjnego należy dojść do wniosku, iż tożsame rozwiązanie winno zostać wprowadzone do procedury karnej” (uzasadnienie wniosku, s. 3-4).

W uzasadnieniu wniosku Rzecznik Praw Obywatelskich powołał się na orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego dotyczące prawa do sądu oraz prawa do dwuinstancyjnego postępowania sądowego.

Rzecznik, posługując się orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, odkodował też treść konstytucyjnej zasady równości, po czym stwierdził, że art. 426 § 1 i 2 k.p.k. narusza tę zasadę.

W tej części uzasadnienia wniosku RPO wywodził, że „[s]koro (...) od orzeczeń w przedmiocie kosztów postępowania wydanych przez sąd pierwszej instancji przysługuje środek zaskarżenia, to za dyskryminującą należy uznać sytuację, w której od orzeczeń w przedmiocie kosztów postępowania wydanych po raz pierwszy przez sąd formalnie (ustrojowo) odwoławczy - taki środek zaskarżenia nie przysługuje, a kryterium różnicujące w zakwestionowanym w niniejszym wniosku przepisie, w mojej ocenie, nie spełnia wskazanego wyżej i wypracowanego przez Trybunał Konstytucyjny katalogu warunków, które w świetle zasady równości musi spełniać dopuszczalne kryterium stanowiące podstawę zróżnicowania i w tym stanie rzeczy, w moim przekonaniu, art. 426 §

1 i 2 K.p.k. jest również niezgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji” (uzasadnienie wniosku, s. 8).

Przedmiotem zaskarżenia w niniejszej sprawie są przepisy art. 426 § 1 i 2 k.p.k., w brzmieniu:

„Art. 426. § 1. **Od orzeczeń sądu odwoławczego** (podkr. wł.) oraz od orzeczeń wydanych przez Sąd Najwyższy nie przysługuje środek odwoławczy, chyba że ustawa stanowi inaczej.

§ 2. **Od postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wydanego na skutek zażalenia** (podkr. wł.), a także od wydanego w toku postępowania odwoławczego postanowienia o przeprowadzeniu obserwacji, o zastosowaniu środka zapobiegawczego lub nałożeniu kary porządkowej przysługuje zażalenie do innego równorzędnego składu sądu odwoławczego.”.

Do dnia 21 marca 2011 r., to jest do dnia poprzedzającego wejście w życie ustawy zmieniającej, przepis art. 426 k.p.k. dodatkowo zawierał § 3 i brzmiał:

„Art. 426. § 1. Od orzeczeń wydanych przez sąd odwoławczy na skutek odwołania nie przysługuje środek odwoławczy.

§ 2. Od innych orzeczeń sądu odwoławczego oraz od orzeczeń wydanych przez Sąd Najwyższy nie przysługuje środek odwoławczy, chyba że ustawa stanowi inaczej.

§ 3. Od wydanych w toku postępowania odwoławczego postanowień o przeprowadzeniu obserwacji w zakładzie leczniczym, o zastosowaniu środka zapobiegawczego oraz nałożeniu kary porządkowej przysługuje zażalenie do innego równorzędnego składu sądu odwoławczego.”.

Należy podkreślić, że zarówno w poprzednim, jak i obowiązującym stanie prawnym, Kodeks postępowania karnego nie przewiduje możliwości zaskarżenia rozstrzygnięcia o kosztach sądowych, zapadłego po raz pierwszy przed sądem odwoławczym.

W piśmiennictwie, jeszcze na gruncie art. 426 k.p.k. w brzmieniu tego przepisu obowiązującym przed dniem 22 marca 2011 r., podnoszono, że „[a]rt. 426 (k.p.k. - przyp. wł.) związany jest ściśle z przyjętą w polskiej procedurze karnej zasadą dwuinstancyjności. Jego odpowiednik w d.k.p.k. z 1969 r., art. 375, nie przewidywał żadnych wyjątków od zasady, zgodnie z którą od orzeczeń sądu odwoławczego nie przysługuje zwykły środek odwoławczy. Obecnie odmiennie potraktowane zostały te orzeczenia wydane przez sąd odwoławczy, które zapadły na skutek odwołania, a odmiennie inne orzeczenia sądu odwoławczego, tzn. wydane co prawda przez sąd odwoławczy, ale nie w rezultacie rozpoznania środka odwoławczego, lecz w toku postępowania odwoławczego. O ile od orzeczeń zapadłych po rozpoznaniu środka odwoławczego przysługują - na odrębnych zasadach - jedynie nadzwyczajne środki zaskarżenia, o tyle inne orzeczenia sądu odwoławczego, tj. zapadające w toku postępowania na forum sądu II instancji, są zaskarżalne w toku zwykłego środka odwoławczego (zażalenia), jeśli ustawa tak stanowi. Jednakże i w odniesieniu do tego drugiego rodzaju orzeczeń sądu odwoławczego niezaskarżalność stanowi zasadę, zaskarżalność zaś - ustawowe wyjątki” (komentarz S. Zabłockiego do art. 426 k.p.k. [w:] J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Tom III, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2004, s. 26; *vide* też - komentarz J. Grajewskiego do art. 426 k.p.k. [w:] J. Grajewski, L. K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Tom II, Wydawnictwo a Wolters Kluwer business, Warszawa 2010, s. 37).

Jednocześnie w piśmiennictwie oraz w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych ugruntował się pogląd, że „[p]rzewidziana w art. 626 § 3 k.p.k. zaskarżalność orzeczenia w przedmiocie kosztów nie wchodzi w grę w odniesieniu do orzeczeń sądu odwoławczego (art. 426 § 1 i 2 k.p.k.). Od postanowienia sądu odwoławczego w przedmiocie kosztów stronom

nie przysługuje kasacja” (komentarz S. Zabłockiego do art. 426 k.p.k. [w:] J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Tom III, op. cit., s. 31; *vide* też - postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 7 grudnia 2004 r., sygn. III KZ 34/04, LEX nr 141370 i z dnia 25 maja 2010 r., sygn. III KZ 38/10, LEX nr 589821 oraz postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 27 października 1998 r., sygn. II AKz 116/98, LEX nr 36552 i postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 29 grudnia 1998 r., sygn. II AKz 290/98, LEX nr 36622).

W piśmiennictwie oraz w orzecznictwie Sądu Najwyższego podnoszono również, że przewidziane w art. 426 k.p.k. ograniczenie zaskarżalności **nie może budzić żadnych wątpliwości** w aspekcie zgodności z Konstytucją. Pogląd ten uzasadniano tym, iż skoro w art. 78 zdanie drugie Konstytucji wskazuje się, że ustawa może określać wyjątki od zasady dwuinstancyjności, to takim właśnie ustawowym wyjątkiem, przewidzianym jako *lex specialis*, jest art. 426 § 2 k.p.k. (*vide* - komentarz S. Zabłockiego do art. 426 k.p.k. [w:] J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Tom III, op. cit., s. 29-30 i komentarz J. Grajewskiego do art. 426 k.p.k. [w:] J. Grajewski, L. K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Tom II, op. cit., s. 37 oraz postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14 grudnia 2000 r., sygn. II KZ 146/00, LEX nr 46972 i z dnia 3 października 2005 r., sygn. III SO 19/05, LEX nr 166160).

Rozwinięcie interpretacji, zawartego w art. 426 k.p.k., ograniczenia zaskarżalności orzeczeń sądowych jako zgodnego z Konstytucją zawiera glosa D. Drajewicza do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2010 r., w sprawie sygn. III KZ 38/10 (LEX/el. 2011).

W glosie tej jej autor wskazuje, że „[p]rzy rozstrzygnięciu, które z wydanych decyzji w procesie karnym powinny podlegać zaskarżeniu z mocy

art. 78 Konstytucji, istotne znaczenie ma określenie <sprawa> zamieszczone w art. 45 ust. 1 Konstytucji. Semantycznie termin <sprawa> oznacza okoliczności, które stanowią wyodrębniony przedmiot czyjegoś zainteresowania. W procesie karnym w postępowaniu sądowym <sprawę karną> zawiązuje wniesienie aktu oskarżenia, którego treść ustala jej przedmiot i zakres rozpoznania. Kwestia odpowiedzialności karnej stanowi główny przedmiot procesu karnego i czynności procesowe wokół niej dokonywane stanowią <sprawę>. Wydane w tym przedmiocie orzeczenie przybierające postać wyroku podlega zaskarżeniu apelacją, czyniąc zadość standardowi ustalonym w art. 78 Konstytucji.

Konsekwencją zasady wyrażonej w art. 78 Konstytucji jest przepis art. 176 ust. 1 Konstytucji, w sposób generalny wprowadzający zasadę co najmniej dwuinstancyjności postępowania sądowego. Wymienione w art. 176 ust. 1 Konstytucji <postępowanie sądowe> to postępowanie w jego głównym nurcie, które ma zakończyć się wydaniem orzeczenia co do istoty sprawy. Strona ma zatem prawo do zaskarżania wydanych w pierwszej instancji wyroków (bądź innych orzeczeń rozstrzygających sprawę co do istoty) oraz postanowień kończących postępowanie. Do tej kategorii nie należy orzeczenie o kosztach.

Postanowienie w przedmiocie kosztów wydane w postępowaniu odwoławczym nie ma samodzielnego bytu. Nie dotyczy istoty sprawy. Jest jedynie elementem postępowania związanego ze złożonym aktem oskarżenia. Jako decyzja rozstrzygająca kwestię incydentalną nasuwającą się w toku postępowania w sprawie pozostaje poza zakresem przedmiotowym art. 78 Konstytucji. Zatem, skoro jest to postępowanie incydentalne, nie stosuje się do niego przepisów Konstytucji przyznających stronie prawo do zaskarżania orzeczeń (art. 78) oraz przewidujących dwuinstancyjność postępowania (art. 176 ust. 1)” [op. cit.].

Wypowiadanych w piśmiennictwie oraz orzecznictwie Sądu Najwyższego poglądów, że ograniczenie zaskarżalności orzeczeń sądowych **nie może budzić żadnych wątpliwości** w aspekcie zgodności z Konstytucją, **nie**

można zaakceptować z przyczyn określonych w orzecznictwie Sądu Konstytucyjnego.

Trybunał Konstytucyjny, w sprawie o sygn. akt SK 10/09, do której odwołuje się Rzecznik Praw Obywatelskich, przeprowadził bowiem kontrolę przepisu rodzącego identyczne skutki jak przepis art. 426 § 1 i 2 k.p.k., tyle że na gruncie postępowania cywilnego (art. 394¹ § 2 k.p.c.), i w zakresie, w którym przepis ten nie dawał podstaw do zaskarżenia postanowienia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji, orzekł o jego niekonstytucyjności.

Trzeba wyjaśnić, że w sprawie SK 10/09 skargą konstytucyjną objęto przepis (art. 394¹ § 2 k.p.c.), który ma zastosowanie między innymi w sytuacji, w której sąd drugiej instancji orzeka o kosztach postępowania, zaś istotą problemu konstytucyjnego w tej sprawie było - wynikające z tego przepisu - wyłączenie możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie co do kosztów procesu zapadłe po raz pierwszy przed sądem formalnie (ustrojowo) drugiej instancji.

Istotne w sprawie SK 10/09 jest również i to, że skarżąca, podobnie jak Wnioskodawca w niniejszej sprawie, jako wzorce konstytucyjnej kontroli wskazała: prawo do zaskarżania orzeczeń sądowych (art. 78 Konstytucji) oraz pozostającą w związku z tym prawem zasadę dwuinstancyjnego postępowania sądowego (art. 176 ust. 1 Konstytucji) w związku z prawem do sądu (art. 45 ust. 1 ustawy zasadniczej) w związku z zasadą równości wobec prawa i zakazem dyskryminacji (art. 32 Konstytucji).

W sprawie SK 10/09 merytoryczną ocenę zgodności zaskarżonego przepisu ze wskazanymi wzorcami kontroli Trybunał Konstytucyjny poprzedził ustaleniem charakteru prawnego orzeczenia o kosztach procesu zapadającego w drugiej instancji.

W tej części uzasadnienia wyroku z dnia 9 lutego 2010 r., Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że „*[r]ozstrzygnięcie w sprawie kosztów procesu ma*

charakter akcesoryjny w stosunku do rozstrzygnięcia głównego nurtu postępowania. Rozstrzygnięcie o ostatecznym rozdziale kosztów procesu oparte jest na zasadzie unifikacji i koncentracji. Zgodnie z art. 108 § 1 k.p.c. rozstrzygnięcie o kosztach następuje w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji, przy czym tym rozstrzygnięciem obejmuje się wszystkie poniesione w sprawie koszty (...).

Z art. 108 § 2 k.p.c. wynika, że sąd drugiej instancji, uchylając zaskarżone orzeczenie i przekazując sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania (art. 386 § 2 i 4 k.p.c.), pozostawia mu także rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

Sąd drugiej instancji rozstrzyga o kosztach procesu wtedy tylko, gdy oddala apelację lub w razie jej uwzględnienia, lub gdy zmienia zaskarżony wyrok (...).

W sprawie kosztów postępowania sąd rozstrzyga postanowieniem zamieszczanym w sentencji orzeczenia dotyczącego głównego przedmiotu postępowania (...).

W świetle powyższego podkreślenia wymaga, że kolejne postanowienia o kosztach zawarte w orzeczeniach kończących sprawę w danej instancji w następnych stadiach orzekania dotyczą zatem innego zakresu i wymiaru tych kosztów” (OTK ZU seria A nr 2/2010, poz. 10, s. 132).

Następnie Trybunał Konstytucyjny podniósł, że „[z]arówno z ujęcia petitum skargi, w którym zasada prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji) została wskazana w związku z art. 78 Konstytucji oraz art. 176 ust. 1 Konstytucji, jak i z uzasadnienia skargi jednoznacznie wynika, że skarżąca powołuje wzorce kontroli wynikające z art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji w związku z wzorcami wynikającymi z art. 78 Konstytucji oraz art. 176 ust. 1 Konstytucji. W badanej sprawie chodzi zatem o naruszenie zasady równości oraz zakazu dyskryminacji w dostępie do sądu drugoinstancyjnego.

Konstytucyjna zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego zakłada w szczególności: dostęp do sądu drugiej instancji, a co za tym idzie - przyznanie stronom odpowiednich środków zaskarżenia, które uruchamiają rzeczywistą kontrolę rozstrzygnięć wydanych przez sąd pierwszej instancji; powierzenie rozpoznania sprawy w drugiej instancji - co do zasady - sądowi wyższego szczebla, a w konsekwencji nadanie środkowi zaskarżenia charakteru dewolutywnego; odpowiednie ukształtowanie procedury przed sądem drugiej instancji, tak aby sąd ten mógł wszechstronnie zbadać rozpoznawaną sprawę i wydać rozstrzygnięcie merytoryczne (...).

Dwuinstancyjność postępowania sądowego ma na celu zapewnienie zapobiegania pomyłkom i arbitralności w pierwszej instancji (...).

Podkreślenia wymaga, że zakres przedmiotowy prawa do dwuinstancyjnego postępowania sądowego wyznacza konstytucyjne pojęcie sprawy. Konstytucyjna zasada dwuinstancyjności ma zastosowanie w takim tylko wypadku, gdy sąd pierwszej instancji rozpatruje sprawę w rozumieniu Konstytucji.

*Obowiązywanie zasady dwuinstancyjnego postępowania nie ogranicza się wyłącznie do głównego nurtu postępowania sądowego. **Obejmuje także kwestie rozstrzygane incydentalnie, wpadkowo, jeżeli dotyczą praw lub obowiązków danego podmiotu** (podkr. wł.) [...]*

Zasada dwuinstancyjności nie wymaga, aby w każdej kwestii incydentalnej, wpadkowej, niemającej charakteru odrębnej sprawy w rozumieniu Konstytucji, przysługiwał środek zaskarżenia. Konieczność ustanowienia takich środków w niektórych kwestiach wpadkowych, niemających charakteru odrębnej sprawy w rozumieniu Konstytucji, może natomiast wynikać z ogólnego wymogu ukształtowania procedury sądowej zgodnie z zasadami sprawiedliwości proceduralnej” (op. cit., s. 133).

W części uzasadnienia wyroku w sprawie SK 10/09, zawierającego ocenę zgodności zaskarżonego przepisu ze wskazanymi wzorcami kontroli,

Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że „[s]karżąca zarzuca art. 394¹ § 2 k.p.c. niezgodność z art. 78 Konstytucji w związku z art. 176 ust. 1, w związku z art. 45 ust. 1 i w związku z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji w zakresie, w jakim uniemożliwia zaskarżenie postanowienia w sprawie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji. Istota zarzutu sprowadza się do twierdzenia, że pomimo iż w jej sprawie sąd apelacyjny orzekł merytorycznie w sprawie jako sąd drugiej instancji, to jednak materialnie, w zakresie kosztów postępowania związanych z postępowaniem drugoinstancyjnym, sąd ten orzekł po raz pierwszy.

W związku z tak ujętym zarzutem rozważenia wymaga rozumienie pojęcia <orzeczenie wydane w pierwszej instancji>. Pojawienie się po raz pierwszy pewnych zagadnień wpadkowych przed sądem drugiej instancji nasuwa bowiem wątpliwość co do tego, czy powinny one również podlegać zaskarżeniu.

W wyrokach: z 1 lutego 2005 r., sygn. SK 62/03 i z 11 marca 2003 r., sygn. SK 8/02 (OTK ZU nr 3/A/2003, poz. 20), dotyczących odpowiednio postanowienia o odrzuceniu apelacji oraz orzeczenia sądu opartego na własnych ustaleniach faktycznych, odmiennych od ustaleń sądu niższej instancji, Trybunał Konstytucyjny przyjął, że o kwalifikacji postępowania jako pierwszej lub drugiej instancji nie może rozstrzygać jedynie fakt, iż sąd w pewnym zakresie dokonuje nowych ustaleń lub rozpoznaje daną kwestię <po raz pierwszy> (...). Wskazane powyżej orzeczenia opierają się na założeniu, że sądem pierwszej instancji jest ten sąd, przed którym rozpoczyna się postępowanie sądowe, w wyniku którego organ ten ma wydać rozstrzygnięcie dotyczące sporu istniejącego między stronami (...).

W (...) wyroku z 27 marca 2007 r., sygn. SK 3/05 (OTK ZU seria A nr 3/2007, poz. 32 - przyp. wł.), Trybunał Konstytucyjny (...) uznał (...), że rozstrzygnięcie o kosztach postępowania powinno podlegać weryfikacji niezależnie od kontroli samego wyroku w jego warstwie merytorycznej. We

wskazanym wyroku Trybunał Konstytucyjny podkreślił, że postępowanie w zakresie kosztów procesu jest postępowaniem akcesoryjnym w stosunku do postępowania głównego, rozstrzygnięcie o kosztach procesu następuje dopiero w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji, stwierdził też, że w zakresie orzekania o kosztach procesu za sąd pierwszej instancji należy uznać ten sąd, który orzekł o zwrocie kosztów w danym zakresie po raz pierwszy.

W badanej sprawie zachowuje aktualność argumentacja, którą Trybunał posłużył się we wskazanym powyżej wyroku z 27 marca 2007 r., sygn. SK 3/05, stwierdzając, że: <Art. 393¹⁸ § 2 k.p.c. ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.), w brzmieniu obowiązującym do czasu jego uchylecia przez art. 1 pkt 11 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98), w zakresie, w jakim uniemożliwia zaskarżenie postanowienia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej>.

W zakresie orzekania o kosztach procesu za sąd pierwszej instancji należy uznać ten sąd, który orzekł o zwrocie kosztów w danym zakresie po raz pierwszy. W niniejszej sprawie sąd apelacyjny, formalnie sąd drugiej instancji, o kosztach procesu za obydwie instancje orzekał po raz pierwszy.

Ze wskazanych przez skarżącą wzorców kontroli wynika wymaganie, aby takie rozstrzygnięcie o kosztach postępowania podlegało weryfikacji. Akcesoryjne orzeczenie zapadające w sprawie kosztów postępowania, w zakresie, w którym jest pierwszym orzeczeniem w sprawie tychże kosztów, podlega kontroli instancyjnej jako orzeczenie sądowe objęte dyspozycją art. 176 ust. 1 Konstytucji, w myśl której postępowanie sądowe <jest co najmniej dwuinstancyjne>. Trybunał Konstytucyjny zwracał już w swoim orzecznictwie uwagę, że literalne ujęcie dyspozycji art. 176 ust. 1 Konstytucji ma postać

dyrektywy generalnej i dotyczy ogółu (całej klasy) postępowań sądowych, bez konstytucyjnego rozróżnienia, czy odnoszą się do rozstrzygnięcia o meritum sprawy sądowej, czy też dotyczą rozstrzygnięcia (orzekania) o kosztach postępowania (podkr. wł.) [...].

W odróżnieniu od bardziej ogólnego art. 78 Konstytucji, który odnosi się do różnego typu postępowań przed organami władzy publicznej, unormowanie art. 176 ust. 1 Konstytucji nie zawiera zwrotu <wyjątki od tej zasady określa ustawa>. Z zakresu gwarancji wyrażonej w art. 176 ust. 1 Konstytucji nie zostało wyłączone orzekanie o kosztach postępowania (podkr. wł.)” [op. cit., s. 134-135].

W konkluzji wywodów, przedstawionych w uzasadnieniu wyroku w sprawie SK 10/09, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że „zakwestionowany przepis w zakresie, w jakim (...) nie dawał podstaw do zaskarżenia postanowienia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1, w związku z art. 45 ust. 1 oraz w związku z art. 32 Konstytucji (podkr. wł.)” [op. cit., s. 135].

Z uwagi na analogiczną treść normatywną i zakres zaskarżenia przepisów w sprawie SK 10/09 i w niniejszej sprawie oraz wskazanie w obu tych sprawach tych samych wzorców kontroli, ocena zgodności z Konstytucją art. 394¹ § 2 k.p.c. i art. 426 k.p.k. nie może być różna.

Reasumując, skoro konstytucyjny wymóg co najmniej dwuinstancyjnego postępowania sądowego odnosi się nie tylko do postępowania w jego głównym nurcie, które ma zakończyć się wydaniem orzeczenia co do istoty sprawy (w postępowaniu karnym będzie to orzeczenie o winie i o karze), ale do każdego postępowania (także postępowania incydentalnego), w którym rozstrzygane są kwestie dotyczące praw lub obowiązków danego podmiotu, to przepisy art. 426 § 1 i 2 k.p.k., w brzmieniu nadanym przez ustawę zmieniającą, w zakresie, w

jakim nie dają podstaw do zaskarżenia postanowienia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd odwoławczy, są niezgodne z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 oraz w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

Z tych względów, wnoszę jak na wstępie.

z upoważnienia
Prokurator Generalny
Robert Hermand
Zastępca Prokuratora Generalnego